

Hartmann von Aue'nin "Der arme Heinrich" eserinde günah-kefarete-bağışlanma olgusu

Yasemin YILMAZ¹

APA: Yılmaz, Y. (2019). Hartmann von Aue'nin "Der arme Heinrich" eserinde günah-kefarete-bağışlanma olgusu. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö6), 411-418. DOI: 10.29000/rumelide.649262

Öz

Edebi eserler yazıldıkları çağ ve toplumun kültürel ve düşünsel unsurlarından beslenirler. Eserlerin olgunlaştığı toplumun şartları, o dönem edebiyatının estetik değerlerinin yanı sıra eserin yapısını da etkiler. Böylelikle edebi eserler yazıldıkları dönemin ruhunu yansıtır. Edebiyat toplumdan beslenirken, aynı zamanda toplumu değiştirme, geliştirmeye, iyileştirmeye yarayan bir araca da dönüşür. Bu yönleri ile edebi eserler aynı zamanda toplumu eğitme amacına hizmet eden araçlar olarak yorumlanabilir. Alman Orta Çağı'nın kültürel ve düşünsel yaşamının temelindeki en önemli unsurlardan birisi Hristiyanlıktır. Bu nedenle Orta Çağ Alman Edebiyatı dini bir karakteristiğe sahiptir. Kilisenin egemenliğindeki düşünce ve kültür dünyası Tanrı-Dünya zıtlığından yararlanmıştır. Öteki dünya ile olan ilişki ve kurtuluşa giden yol bu dünyadan geçer. Kişi sonsuz kurtuluşa ermek için doğası gereği meylettiği günahlardan kaçınarak, Tanrı'nın merhametine sığınmalıdır. Dönemin yazarları iyi bir teoloji eğitimi almış olduklarından, eserlerinde Hristiyanların temel öğretilerini ve dönemin dini felsefesini de eserleri aracılığıyla dinleyiciye aktarırlar. Eserlerde dinleyicilere edebi karakterler aracılığıyla, dünya hayatını nasıl geçirmeleri gerektiği ile ilgili örnekler sunulur. Böylelikle dinleyicileri eğitme amacı güdülmüştür. Bu çalışmamızda Alman Orta Çağ Edebiyatı'nın önemli ozanlarından Hartmann von Aue'nin "Der arme Heinrich" adlı eserinde "Günah- Kefaret- Bağışlanma" olgusu incelenecektir. Eserin baş karakteri Heinrich'in hastalanma ve iyileşme sürecinin "Günah- Kefaret- Bağışlanma" olgusu bağlamında incelenmesinden yola çıkacağımız bu çalışmadaki amacımız ozanın eserle hedeflemiş olabileceği öğretileri ortaya çıkarmaktır.

Anahtar kelimeler: Alman Orta Çağ edebiyatı, Saray edebiyatı, Hartmann von Aue, edebiyat sosyolojisi.

The concept of sin-redemption-absolution in Hartmann von Aue's "Der arme Heinrich"

Abstract

Literary works are fostered by the cultural and intellectual elements of the age and society which produces them. The social condition in which the works are produced influences the structure of each work, as well as defining the aesthetic values of the literature of the period. This is how literary works reflect the ethos of the age in which they are written. Literature, on this account, depends on the society as its source, at the same time serving as a means of change, progress and improvement for the society itself. Therefore, it is also possible to consider literary works as instruments that serve the

¹ Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü (Denizli, Türkiye), yaseminyilmaz87@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1403-8742 [Makale kayıt tarihi: 06.10.2019-kabul tarihi: 20.12.2019; DOI: 10.29000/rumelide.649262]

purpose of educating the society. Christianity is an essential element in the cultural and intellectual life of Medieval Germany. As a result of this, Medieval German Literature is characteristically religious. In this period, the God-World opposition is utilized in the intellectual and cultural spheres. For this world is a pathway towards the other world and salvation, humans need to abstain from the sins they naturally tend to commit and ask for God's mercy to find eternal salvation. Well-educated in theology, then, through their work the writers of the period communicate to their audience the basic teachings of Christianity and the religious philosophy of the age. Intending to educate the reader with the help of literary characters, these works provide examples concerning the ideal way of living in this world. Within this context, this study explores the concept of "Sin-Redemption-Absolution" in "Der arme Heinrich" by Hartmann von Aue, one of the major poets of Medieval German Literature. Based on an analysis of the processes of sickness and recovery of the main character Heinrich in terms of the concept of "Sin-Redemption-Forgiveness", the study aims to discover the teachings the poet had possibly in mind as he composed his work.

Keywords: Medieval German literature, courtly literature, Hartmann von Aue, sociology of literature.

Giriş

Edebi eserler yazıldıkları dönem ve toplumdan beslenirler. Eserlerin içeriği toplumun bir yansıması olarak düşünüldüğünde toplumsal yapı, dil, ideoloji, din, ekonomi, siyaset gibi birçok kavram sanat eserinde kendine yer bulur. Bu nedenle edebiyat incelemelerinde sosyoloji büyük önem arz eder. Çünkü hem edebiyatın hem de sosyolojinin ana kaynağı toplumdur. Wellek & Warren (1983, s. 123) edebiyatın hayatı temsil ettiğine işaret ederek, edebiyatın sosyal görevi ve faydası olduğunu belirtirler.

1900'lü yıllarda bir bilim dalı olarak ortaya çıkan edebiyat sosyolojisini Braak (1990, s. 29) edebiyat tarihinin toplumsal koşullarla olan ilişkisini inceleyen bilim dalı olarak tanımlar. Magerski ve Karpenstein-Eßbach (2019, s. 1-3) ise edebiyat sosyolojisinin konusunu edebiyat ile toplumun karşılıklı ilişkisinden aldığına dikkat çekerek, edebiyat sosyolojisinin işlevinin toplumu ve kültürü anlamak olduğunu belirtir. Jaeggi (1976, s. 403) edebi eserlerin amacını anlamının önemine dikkat çekerek, edebi eserlerin yazarın bireysel bellek ve tecrübesinin yanında toplumsal bellek ve tecrübelerden de beslendiğini vurgular. Edebi eser, yazarın da bir parçası olduğu toplumdan soyutlanarak incelenemez. Wellek (1983, s. 135) yazarın sadece toplumun etkisinde kalmadığını, toplumu da etkilediğini belirtir. Sanat sadece hayatı yansıtmaya yarayan bir ayna değil, aynı zamanda ona şekil veren bir araçtır. Edebiyat sosyal tarihin ana hatlarını ortaya koyan bir sanat dalı olarak ele alındığında, edebi eserlerin doğru yorumlanabilmesi için edebiyat sosyolojisinin gerekliliği hasıl olmuştur.

Edebiyat sosyolojisinin toplum-edebiyat bağlamında cevabını aradığı pek çok soru vardır. Alver edebiyat sosyolojisini bir arka plan çalışması olarak tanımlarken, bu bilimin çalışma alanlarını şu şekilde özetler:

Bir toplumun sosyo-politik durumu, tarihsel dönem ve konumu ile edebiyat arasındaki bağ, edebiyatın ortaya çıkış koşulları ve kendini oluşturma süreci, edebiyatın kimlik oluşumuna etkileri/katkıları, toplumun edebiyata ilişkin algısı, toplumda rağbet gören edebi türler yahut ilgi duyulmayan türler, edebiyatın popülerleşmesi, edebi zevkin oluşup oluşmaması, edebi akımların hangi dönemde, hangi sebeplerle ortaya çıktığı, piyasa-edebiyat ilişkileri, edebiyat ile sosyal-ekonomik dönüşümler arasındaki bağ, yazar-eser-okur üçgeni, edebi kamuoyunun oluşumu, yazarın sosyal muhiti, edebi metinlerin birey ve topluma etkisi, edebi metinlerin bir milletin hayatındaki yeri vb. bir çok mesele edebiyat sosyolojisinin inceleme alanına girmektedir. (2004, s. 8)

Edebiyat sosyolojisi yazar-eser-toplum ilişkisini incelerken, aynı zamanda düşünsel tarih ve dönem ruhunu da ortaya koymayı kendine görev edinir. Edebi eserler toplum ve topluma dair olanların incelenmesinde yol gösterici olmanın yanı sıra, birey ve toplumu değiştiren ve geliştiren bir araç olarak da yorumlanabilir. Okuyucu, yaşadığı toplumun temsilcisi olarak hem edebi eserden etkilenen hem de edebi eserleri etkileyen önemli bir unsurdur.

Bu çalışmada ilk olarak Orta çağ Alman saray edebiyatı kısaca tanımlanarak, döneme hâkim düşünce açıklanacaktır. Sonrasında ise edebi eserlerin sosyal dünyayı açıklama ve dönüştürme ile dönem ruhunu yansıtmaya yetkinliği orta çağ alman saray edebiyatının önemli yazarlarından Hartmann von Aue'nin 'Der arme Heinrich' (Zavallı Heinrich) eserinde analiz edilecektir. Dönemin günah-kefarete-bağışlanma olgusunun esere nasıl tezahür ettiği incelenecektir.

Orta çağ Alman saray edebiyatı

Orta çağ Alman edebiyatı 8. ve 16. Yüzyıllar arasındaki dönemdir. Kendi içinde farklı dönemlere ayrılan Orta çağ Alman edebiyatında çalışmamız için önem arz eden zaman dilimi 1180-1250 yılları arasındaki 'Saray Edebiyatı'² olarak adlandırılan dönemdir.

Bumke (2008, s. 33) dönem edebiyatını analiz edebilmenin zorluğuna değinir. Bu zorluğun nedeni ise bahsi geçen dönemin toplumda büyük değişimlerin başladığı ve güç dengelerinin değiştiği bir zaman dilimi olmasından ileri gelir. Dönem edebiyatını analiz edebilmek için dönemin toplumsal yapı hakkında bilgi sahibi olmak elzemdir. Orta çağ Alman toplumu farklı toplumsal sınıflara ayrılmıştır: çiftçiler, asiller ve ruhbanlar. (Bumke, 2008, s. 33) Bu feodal toplumu dünyevi ve uhrevi olmak üzere iki ayrı toplumsal sınıf tarafından yönetilir: İmparator (imperium) ve Papalık (Socerdatum.) (Beutin, Beilein vd., 2013, s. 23.) Hristiyanlığın ana temsilcisi olarak görülen bu iki sınıfın birbirleri ile olan güç mücadelesi sonrasında (Investiturstreit³) kilise eski siyasi gücünü kaybetse dahi hala farklı alanlarda etkisini hissettirmektedir.

Skolastik düşüncenin hâkim olduğu orta çağ felsefesi ise temelini Hristiyan öğretisinden alır ve bu temelden yola çıkarak aklın düşüncüyü yönlendirdiği düsturunu benimser:

Skolastik felsefenin ayırt edici özelliği Hristiyan vahyini merkeze almakla beraber, düşüncüyü ve aklı temel alan bir yöntem benimsemesidir. Buna göre, esas olan ruhun akıl vasıtasıyla ilahi olana yönlendirilmesi olarak belirlenir, ruhun akıl tarafından yönetilen kısımları yüceltilirken, bellek gibi duyu ve duyguların kontrolünde olduğu düşünülen kısımlar dünyevi ve yanıltıcı görülür. (Kızılgöl, 2018, s. 1023)

Orta çağ Hristiyanlık felsefesi, aklı uhrevi bir güç olarak görür. Tek bir doğru vardır ve bu doğruya ulaşmanın tek yolu da akıldır. Akıl, Tanrı'ya yakınlaşmak ve onun rızasını kazanmak için kullanılabilir etkili bir araç olarak görülür. Orta çağın genel dünya görüşünü (Weltanschauung) Skolastik düşüncenin belirlediği göz önüne alınırsa, döneme etki eden kişilerin genelde ruhban sınıftan olduğu aşikârdır. Bu nedenledir ki, özellikle erken Orta çağ döneminin kültür merkezleri kiliseler olmuştur.

Ancak zamanla Saray edebiyatı dönemi öncesi edebiyatın ana merkezi olan kiliseler yerini saraylara bırakır. (Sieburg, 2010, s. 87) Edebiyat merkezlerinin değişimi eserlerin konularını etkilese dahi, özünü

² 'Höfische Dichtung', 'Höfische Literatur', 'Hofdichtung. 'Höfisch' kelimesi 'Hof' saray kelimesinden türemiş bir sıfattır. Hem sarayı, hem de döneme özgü olan davranış biçimi ve kültürü ifade etmekte kullanılır.

³ 'Investiturstreit' terimi kilise ile imparatorluk arasındaki güç savaşını ifade etmek için kullanılır.

etkilememiştir. Dönemin düşünce dünyası hala büyük çoğunlukla kilise egemenliğindedir. Bu nedenledir ki, orta çağ Alman saray edebiyatının ana temelini hala Hristiyanlık öğretisi oluşturur.

Saray edebiyatına büyük etki etmiş bir diğer etmen ise şövalyelik kültürüdür. (Sieburg, 2010, s. 87) Şövalyeler, Tanrı yolunda ve Hristiyanlık inancı için savaşan ideal asker olarak betimlenir. (Märtl, 2007, s. S.20). Zengin (2011, s. 62), öncelikle bir askeri sınıf olarak ortaya çıkan şövalyeliğin dönem kültürüne etki eden bir ideale dönüştüğünü vurgular. Yalçınkaya-Akçit (2017, s. 360) şövalyelerin kendilerini kültür ve sanat alanında geliştirerek, bir ara sınıf oluşturduklarından bahseder. Bu ara sınıf dönem kültürü ve etiğinin ana figürü olarak Saray edebiyatında yer alır. Şövalyelik ideali ve şövalyelik erdemlerine ulaşmaya çabalayan karakterlerin maceraları eserlerin ana temasıdır.⁴ Şövalyelik ölçülülüğü en büyük erdem sayar. İdeal bir şövalye bu dünya ve öbür dünya arasında bir denge kurmalıdır:

Şövalyelik bu dünya ve öbür dünyanın nimetlerini bir arada ve dengede tutmaya çalışmaktadır. Bu dünyanın nimetleri mal, mülk, zenginlik ve ihtişam gibi maddi refah sağlayan ve hayatı güzelleştiren her şeyi kapsamaktadır. Öbür dünyanın nimeti ise Tanrının rızası ve lütfudur. Şövalye Tanrının rızasını onun merhametine inanmakla, ibadet etmekle ve ona karşı itaatkâr bir bağlılık göstermekle alabilir. (Yalçınkaya-Akçit, 2017, s. 361)

Orta çağın kilise egemenliğindeki düşünce dünyasının etkisindeki yazarlar bütün Hristiyanlık ve şövalyelik erdemlerine sahip kahramanlar yaratmıştır. Bu kahramanların maceraları ile dinleyicilere Hristiyanlığın temel öğretileri ve dönemin dini felsefesinin yanı sıra, bu dünya ile ebedi dünya arasındaki dengeyi kurmanın önemi aksettirilmiştir. Dönemin yazarları iyi bir teoloji eğitimi almış olduklarından özellikle İncil'den belli aziz ve peygamberlerin hikayelerinden ayrıca Fransız⁵ ve Anglosakson⁶ kaynaklarından yola çıkarak Alman dinleyicisine uygun eserler kaleme almışlardır. Yazacakları eserlerin seçiminde ise yazarlar tam manası ile özgür değillerdi. Güçlü beylerin hamiliğinde eserlerini yaratan yazarlar, hamilerinin istediği konu ve biçimde eserler yazarlardı. (Bumke, 1979, s. 148)

Saray edebiyatı döneminin en önemli özelliklerinden birisi ise modern toplumdaki okuyucu kitlesi yerine bir dinleyici⁷ kitlesi bulunmasıydı. (Rainer, vd., 2014, s. 15) Bu dönemde eserler, saraydaki dinleyici topluluğuna sunulurdu.⁸ Dinleyici topluluğunun büyük çoğunluğu okuma-yazma bilmezdi. (Bumke, 2008, s. 361) Bu dinleyici toplulukları hem eserlerden etkilenip hem de eserlerin içeriğini etkilemişlerdir. Dinleyiciler, Dinleyicilerin hoşça vakit geçirmesinin yanı sıra, edebi eserler aracılığıyla eğitilerek feodal toplum ve Hristiyanlık inancının gereklerini yerine getirmeleri; ideal olanı taklit ederek kilise ve sarayın beklentilerine uygun erdem ve davranışları sergilemeleri hedeflenmiştir.

Hartmann von Aue-Der arme Heinrich

Çalışmamızda incelenecek olan eser Hartmann von Aue'nin *Der arme Heinrich* (Zavallı Heinrich, 1199) adlı anlatısıdır. Saray edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Hartmann von Aue'nin yaşamı ile ilgili fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Orta çağ Alman edebiyatının ilk büyük ozanı olarak nitelendirilen Hartmann von Aue, tahminen Schwabe'de doğmuş (De Boor, 1960, s. 67) ve 1165-1215 yılları arasında

⁴ "ritterliche Tugenden" terminolojisi şövalyelerin sahip olmaları gereken erdemleri ifade etmek için kullanılırdı. Bu erdemler ise sadakat(triuwe), ölçülülük (mâze), cömertlik (milte), toplumsal saygınlık (ère), şövalyeliğe uygun davranış ve görgü (zuht) vb. olarak sıralanabilir.

⁵ Fransız ozan Chrétien de Troyes'in eserleri Alman ozanlar için en büyük örneklerdir.

⁶ İngiliz ozan Thomas von Bretagne'nin eserleri hem Fransız hem Alman ozanlar için dönem edebiyatının kaynağını oluşturur.

⁷ Modern edebiyattaki okuyucunun yerini Orta çağ Alman edebiyatında dinleyici alır. Eserler onları dinleyecek saray halkı için yazılmıştır. Bu nedenle bu çalışmada "dinleyici" tabiri kullanılacaktır.

⁸ Yazılan eserler dinleyici topluluğuna müzik eşliğinde de sunulabiliyordu.

yaşamıştır. (Rösch, 1967, s. 24) Çağdaşı Gottfried von Straßburg, *Tristan* adlı eserinde Hartman von Aue'nin ustalığını överek onun kristal berraklığındaki sözlerinin sonsuza dek yaşayacağını⁹ söyler. Ozan, *Der arme Heinrich* adlı eserinin giriş bölümünde Aue'li bir hamiye hizmet ettiğini belirtir. Bunun yanı sıra yazarın 1197 yılındaki Haçlı seferine katıldığı da kaynaklarda yer almaktadır. (Rösch, 1967, s. 25)

Yazarın, çalışmamızda incelenecek *Der arme Heinrich* dışında *Erec*, *Gregorius*, *Iwein*, *Das Klagebüchlein* gibi roman ve anlatılarının yanında aşk (Minne) ve haçlı (Kreuz) şiirleri de yazdığı bilinmektedir (De Boor, 1960, s. 67-77).

Çalışmamızda ele aldığımız *Der arme Heinrich* (Zavallı Heinrich) adlı eserin olay örgüsünü kısaca özetlememiz gerekirse: Heinrich her bakımdan son derece üstün özelliklerle donatılmış ve örnek gösterilen bir feodal beydir. Heinrich'in bu kusursuz yaşamı onun cüzzam hastalığına tutulması ile sekteye uğrar. Hastalığına tek çarenin kendi rızası ile yaşamından vazgeçecek bir genç kızın kanında yıkanmak olduğunu öğrenen Heinrich, kimsenin kendisi için gönül rızası ile hayatından feragat etmeyeceğini düşünerek kendi himayesindeki çiftçilerden birinin yanında inzivaya çekilir. Çiftçinin 8 yaşındaki kızı Heinrich'in bakımını üstlenir; 3 yıl boyunca bu çiftlikte yaşayan Heinrich hiçbir iyileşme belirtisi göstermez. Bir gün çiftçinin sorusu üzerine Heinrich hastalığının çaresizliğinin nedenini anlatırken onu duyan küçük kız, Heinrich için kendi yaşamını feragat etmek ister. Bu isteğine kadar karşı çıkılsa da kararlılığından vazgeçmez. Hayatını Heinrich için feda ederek Tanrı'nın rızasını kazanacağını anlatan konuşması ile anne babası ve Heinrich'i de ikna eder. Heinrich ve çiftçinin kızı birlikte o zamanın tıp merkezi olan Salerno'ya giderler. Kız çocuğu tam onun için kurban edilecekken Heinrich kendi hayatı için masum birinin hayatını almanın yanlış olacağını farkına varır ve tedaviden vazgeçer. Bunun üzerine Tanrı Heinrich'i mucizevi bir şekilde iyileştirir. Hastalanmadan önceki halinden bile daha zengin ve saygın bir hayata kavuşan Heinrich ile çiftçinin kızı evlenerek sonsuza kadar mutlu yaşarlar.

Günah ve ceza: cüzzam hastalığı

Eserin giriş bölümünde Heinrich tüm şövalyeler için örnek olacak nitelik ve erdemlerle bezeli bir feodal bey olarak tanımlanırken, bu mükemmel şövalyenin neden cüzzam hastalığına yakalandığı sorusu dinleyiciler için büyük bir merak unsurudur. Çünkü orta çağ toplumu için cüzzam alelade bir hastalık değildir. Wolf (2007:108), cüzzamın eski ahitte Tanrı'dan gelen bir ceza veya sınav olarak büyük bir rol oynadığına işaret eder. Başka bir deyişle cüzzam hastaları, Tanrı'nın cezalandırıldığı günahkâr kullardır. Bu hastalığa yakalananların dış görünüşleri hayvani olarak nitelendirilirken; cüzzam hastaları toplumdan dışlanarak yaşamaya mahkûm edilmelerinin yanında; evlenme, kilisedeki ayinlere katılma gibi haklarından da mahrum edilmekteydi. (Keil, 1986, s. 85-103) Özel kıyafetleri ve ellerinde çanları olmadan sokakta yürümeleri dahi yasaktı. Wapnewski(1976:102) fiziki güzelliğin ruh güzelliğinin bir yansıması olarak düşünüldüğü bu dönemde bedendeki çürümenin ruhtaki çürümenin bir yansıması olarak kabul edildiğini belirtir. Başka bir deyişle orta çağ toplumu için cüzzam bir bedensel bir hastalıktan ziyade bir ruhi kirlenme işaretidir. Bu nedenledir ki cüzzam hastaları dönem toplumunda ötekileştirilerek, toplumdan tecrit edilmiştir.

⁹ *Tristan* adlı eserin *Literaturekurs* olarak nitelendirilen bölümünde 4621- 4637 mısraları arası Gottfried von Straßburg Hartmann von Aue'yi büyük usta olarak nitelendirip onun sanatını över.

Eserin başkarakteri Heinrich daha önce de bahsettiğimiz üzere toplum için mükemmel bir örnek olarak tasvir edilirken, sonra neden Tanrı tarafından böyle kötü şekilde cezalandırılmıştır?

12-13. yüzyıl Hristiyan öğretilerinde 'günah' Tanrı'ya karşı dolaylı ya da dolaysız yolla işlenmiş suçu işaret eder. Orta çağ felsefecilerinden Thomas Aquinas günahı kurtuluşa giden yoldan sapmak olarak tanımlarken (Leppin, 2008, s. 47), Meister Eckhart ise günahı insanın kendi özünü unutmaması olarak ifade eder. (Kern, 2018, s. 209) Orta çağ Hristiyan öğretileri ise günahı ikiye ayırır: asli ve fiili günahlar. (Güngör, 2017, s. 38) Asli günahlar Âdem ve Havva'nın işlediği ve onların cennetten kovulmasına sebep olan günahdır ve tüm insanlığa onlardan miras kalmıştır. Fiili günahlar ise ölümcül ve bağışlanabilir günahlar olarak ikiye ayrılır. Ölümcül günahlar ise kibir, açgözlülük, şehvet, öfke, haset, tembellik ve oburluktur. (Güngör, 2017, s. 39-57)

Heinrich'in günahı ölümcül günahların ilki olan kibirdir. Heinrich, cezasının sebebini ancak hastalandıktan üç yıl sonra anlar ve yanında kaldığı çiftçiye Tanrı'nın kendini bu nedenle cezalandırdığından bahseder. Könneker, dönem edebiyatında kibrin (*superbia*) özellikle konu edilmesinin nedeninin şöyle açıklar:

Birey kazanç ve başarılarını en büyük böbürlenme sebebi görüp, kendi dünyevi isteklerini hayatının en yüksek noktasında tutarsa, kendisini adeta yaratıcı konumuna koyar. (Könneker, 1987: 63)

Bu tarz bir davranış biçimi hem kilise öğretisince hem de ölçülülüğü en büyük erdem sayan şövalyelik kültüründe kabul edilemez. Dünyaya ve dünyevi olana fazlaca değer verme, Tanrı'yı ve kurtuluş yolunu unutmaktır. Tanrı'yı hoşnut tutup onun rızasını kazanırken aynı zamanda dünyaya da Tanrı'nın bir neferi olarak iyi hizmet etmek gerekir. Dünyaya düşkünlüğü ve kibirden dolayı Tanrı tarafından cezalandırıldığı söylenen Heinrich, dinleyiciler için bir kendini sorgulama aracına dönüşür.

Kefaret ve bağışlanma

Hastalığının hiçbir iyileşme imkânı kalmadığına inanan Heinrich, bu nedenle mallarını bağışlayarak inzivaya çekilir. Toplumdan izole bir hayat yaşamaya başlayan Heinrich, Heinrich Bey'den zavallı Heinrich'e dönüşür. Onu kibire iten dünyevi tüm varlık ve sıfatları elinden gitmiştir.

Heinrich cezalandırılma sebebini farkına ancak bu üç yılın sonunda hastalığının kötüleştiği bir zaman diliminde varır. Hristiyanlıkta günahlardan bağışlanabilmek için ilk koşul öncelikle işlediği günahın farkına varmaktır. (Schumacher, 1996, s. 432) Heinrich'in cezalandırma sebebini çiftçiye anlatması birçok araştırmacı tarafından günah çıkarma olarak yorumlanmıştır. 12. Yüzyıl Katolik kilisesi günah çıkarma ile Tanrı'nın affı ve rızasının kazanılabileceğini belirtir. Çünkü günah çıkartma aynı zamanda işlediği günahın farkına varmak, insani öze yaklaşmaktır. (Schumacher, 1996, s. 432-433) Suçun farkındalığının noksansız olabilmesi içinse kilise öğretisine göre belli şartların yerine getirilmiş olması gerekir: vicdan muhasebesi, pişmanlık, iyi niyet, inanç teyidi ve kefarete. (Schwarz, 2016, s. 27)

Eserde Heinrich suçunun farkına varıp pişman olmuş olsa da iyileşmez; çünkü hala kaderine karşı çıkmaktadır. Oysaki dönemin dini öğretileri Tanrı'nın verdiği dertleri sevinçle kabul edip, sabırla hem fiziki hem de manevi kurtuluş için dua edilmesini salık verir. Hz. İsa'nın geçtiği yolunda bu olduğuna işaret edilerek, onun yaşamı örnek gösterilir.

Heinrich'in suç farkındalığı ile başlayan bağışlanma süreci ancak çiftçinin kızı kendisi için kurban edilmekten vazgeçince nihayete ulaşır. Kurban edilecek bedenin güzelliğini gören Heinrich, kendisi

yerine masum bir insanın ölmesinin haksızlık olacağını düşünür ve ani bir değişim geçirir. Hartmann bu değişimi 'einen niuwan muot' olarak tanımlar: yeni bir gönül/yeni bir ahlak. (V. 1235) Bir başkasının kendisi için kurban edilmesi ile yeni bir günah işleyecekken bundan vazgeçerek ve Tanrı'nın rızasını kabul ederek Heinrich, iyi bir hristiyanın izlemesi gereken yolu seçmiş olur. Mucizevi bir şekilde iyileşen Heinrich, öncesinden daha zengin ve daha sağlıklı olur. Böylelikle sabrın ve doğru davranışın ödüllendirildiği dinleyiciler tarafından anlaşılmış olur.

Ricœur günah olgusunun her aşamasına paralel bir kurtuluş sembolünün olduğuna işaret eder. (Ricœur, 2018, s. 84) Ridder eserlerde günah-kefarete-bağışlanma olgusunun işlenmesinin amacını başlangıçtaki ideal düzenin, ilk günah ile bozulmasının ve bu durumun insanlığın gelişimini nasıl etkilediğini ve cennetten kovuluş ve asli günahın kaynaklı durumun nasıl hafifletilebileceğini yansıtmak olduğunu belirtir. (2012, s. 95-96) İnsan, onu kurtuluşa götüreceği yolu bulmaktan yoksun olduğundan, günah-bağışlanma süreci tekrarlanarak birey ve topluma yeniden yol göstermelidir. Eserler aracılığı ile kendilerini sorgulayan dinleyiciler kilise ve sarayın; yani Tanrı ve dünyanın kendilerinden beklediği ideal olana ulaşabilmenin yollarını ana karakterlerin hikâyelerdeki yolu vasıtasıyla görür. Böylelikle dönem toplumu dönemin değerlerine göre eğitime çalışılmıştır.

Sonuç

Hartmann von Aue, *Der arme Heinrich* adlı eserinde dinleyicilerin kendileri ile özdeşirebileceği bir karakter yaratmıştır. Eserin kahramanı da eserin dinleyicileri gibi soylu sınıfına mensuptur. Eserin giriş bölümünde Heinrich, Hartmann von Aue tarafından topluma örnek olacak davranış ve erdemlerle bezeli olarak betimlenir. Dönemin saray kültürü ve Hristiyan öğretisi bilinmeyen bir nedenle cüzzam hastalığına yakalanan Heinrich'in hastalık ve iyileşme sürecine yansarak, dönemin günah-kefarete ve bağışlanma olgusunu dinleyiciye aktarmıştır. Hastalık tanrının bir cezası ya da sınavı olarak görülen bu dönemde, dinleyiciye bu dünya ile öteki dünya arasındaki dengenin kaybedilmemesi, sabır ve itaatın önemi aktarılmaya çalışılmıştır. Heinrich ideal normlara uygun bir şekilde hareket ederek hem saygınlık ve ününü hem de toplum ve Tanrı'nın rızasını kazanmıştır.

Eser 12. Yüzyıl Hristiyanlık öğretisi ve saray kültürünün edebiyata yansımalarının en önemli örneklerinden biridir. Yazarlar eserlerinde ideali sunarak toplumu eğitmeyi ve dinleyiciler üzerinde kalıcı etkisinin yaratmayı amaçlanmıştır. Bu çalışma ise toplum ve dönem koşullarının edebiyat ile sıkı bir bağlantısı olduğunu vurgulamak amacı ile yapılmıştır.

Kaynakça

Alver, K. (Ed.) (2004). Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri. Ankara: Hece.

Aue, H. v. (1993). *Der Arme Heinrich*. Stuttgart: Reclam.

Beutin, W. ; Beilein, M. ; Ehlert, K. ; Emmerich, W. ; Kanz, C. ; Lutz, B. ; Meid, V. ; Opitz, M. ; Opitz-Wiemers, C. ; Schnell, R. ; Stein, P. & Stephan, I. (2013). *Deutsche Literaturgeschichte*. Stuttgart/Weimar: J.B. Metzler

Bumke, J. (1979). *Mäzene im Mittelalter*. Münih: C.H. Beck.

Bumke, J. (2008). *Höfische Kultur. Literatur und Gesellschaft im hohen Mittelalter*. Münih: DTV. (12. Baskı)

Braak, I.& Neubauer M. (1990). *Poetik in Stichworten*. Unterägeri: Hirt. (7. Baskı)

De Boor, H. (1960). *Geschichte der deutschen Literatur II*. Münih: C.H. Beck. (9. Baskı)

- Güngör, M. (2017). Hristiyanlıkta Yedi Ölümcül Günah. *Dini Araştırmalar*, Temmuz-Aralık 2014, Cilt : 17, Sayı : 45, 36-59.
- Jaeggi, U. (1976). *Literatursoziologie*. Heinz Ludwig Arnold.(Ed.) *Grundzüge der Literatur- und Sprachwissenschaft* içinde (s. 397-413). Münih: DTV (4. Baskı)
- Keil, G. (1986). *Der Aussatz im Mittelalter. Aussatz-Lepra-Hansenkrankheit: Ein Menschheitsproblem im Wandel içinde*. Würzburg: Deutschen Aussätzigen Hilfswerk.
- Kern, U. (2018). *Der transzendente Aufklärer Meister Eckart*. Münster: LIT.
- Kızılgöl, C. (2018). Ortaçağ Hıristiyan Dünyasında Bellek Kavramı ve Gizem Oyunları: York Döngüsü. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(1), 1023-1044. doi:<http://dx.doi.org/10.33171/dtejournal.2018.58.1.47>
- Könneker, B. (1987). *Hartmann von Aue. Der arme Heinrich*. Mannheim: Diester.
- Leppin, V. (2008). Aristotelisierung, Immedialisierung und Radikalisierung. *Transformationen der Sündenlehre von Thomas von Aquin bis Martin Luther. Marburger theologische Studien* 105, 43-75). 105.)
- Magerski, C. & Karpenstein-Eßbach, C. (2019). *Literatursoziologie, Grundlagen, Problemstellungen und Theorien*. Wiesbaden: Springer.
- Märtl, C. (2007). *Die 101 wichtigsten Fragen. Mittelalter*. Münih: Beck. (2. Baskı)
- Rainer, G., Kern, N. & Rainer, E. (2014). *Stichwort Literatur. Geschichte der deutschsprachigen Literatur*. Linz: Veritas. (6. Baskı)
- Ricœur, P. (2018). *Symbolik des Bösen. Phänomenologie der Schuld II*. Münih: Karl Alber.
- Ridder, K. (2012). *Unverfügbarkeit des ewigen Lebens. Paradigma*, 21-2. 95-112.
- Rösch, H. (1967). *Grundlagen, Stile, Gestalten der deutschen Literatur*. Frankfurt am Main: Hirschgraben.
- Schumacher, M. (1996). *Sündenschmutz und Herzensreinheit. Studien zur Metaphorik der Sünde in lateinischer und deutscher Literatur des Mittelalters*. Münih: Wilhelm Fink.
- Schwarz, R. (2016). *Vorgeschichte der reformatorischen Bußtheologie*. Berlin: De Gruyter.
- Sieburg, H. (2010). *Literatur des Mittelalters*. Berlin: Akademie.
- Straßburg, v. G.,(2012). *Tristan*. Berlin: Insel.
- Wapnewski, P. (1976). *Hartmann von Aue*. Stuttgart: J. B. Metzler. (6. Baskı)
- Weddige, H. (2008). *Einführung in die germanistische Mediävistik*. Münih: Beck. (7. Baskı)
- Wolf, J. (2007). *Einführung in das Werk von Hartmann von Aue*. Darmstadt: WGB.
- Yalçınkaya-Akçit, B. (2017). Erec ve Dede Korkut Kitabı'nda Erdem ve Kazanımlar. *International Journal of Language Academy*, 5/6, 360-371. DOI Number: <http://dx.doi.org/10.18033/ijla.3695>
- Zengin, D. (2011). *Alman Edebiyatı. Başından 19. Yüzyıla Kadar. Edebi Devirler, Önemli Yazarlar, Eserleri ve Eserlerden Okuma Parçaları*. Ankara: Pelikan.